

Kto wie, ile zarabiamy? Stosunek Polaków do jawności dochodów

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2018 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

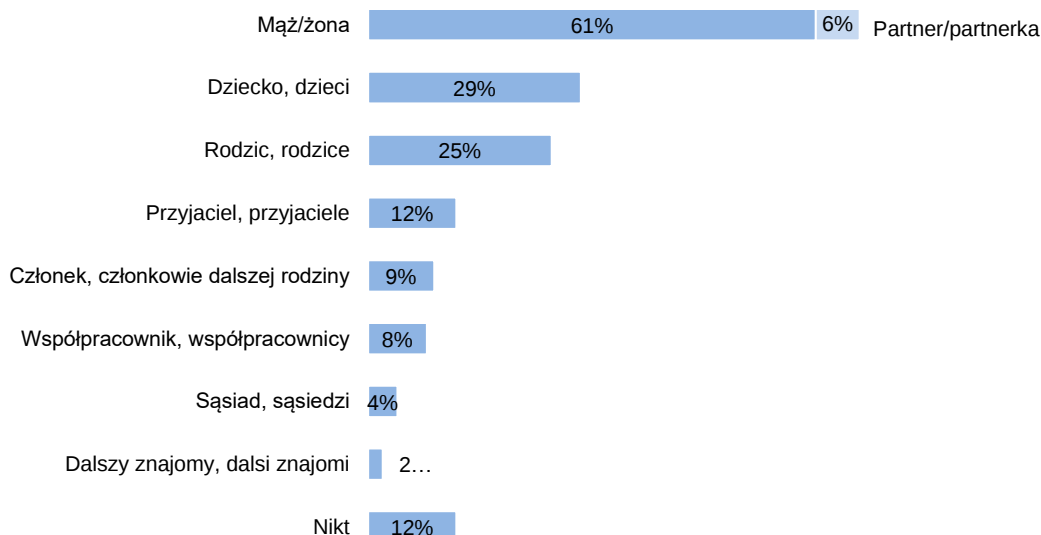
Rozmawianie o pieniądzu wielu osobom przychodzi z trudem: uznajemy to za nieeleganckie, nie chcemy wzbudzać zawiści albo litości innych. Jednak wiedza o tym, ile zarabiają inni, może mieć także pozytywne skutki, jak na przykład niwelowanie nierówności zarobków związanych z płcią¹. Temat jawności dochodów poruszyliśmy w kwietniowym badaniu². Chcieliśmy dowiedzieć się, czy Polacy raczej ukrywają przed innymi wysokość swoich dochodów, czy też są skłonni dzielić się tą informacją z innymi, a także w jakich sytuacjach popieraliby publiczne ujawnianie dochodów.

KTO WIE, ILE ZARABIAMY?

Badanych zapytaliśmy, kto z osób, z którymi stykają się na co dzień, wie, jakie uzyskują dochody. Najczęściej są to najbliższe osoby: mąż lub żona albo partner lub partnerka (67% ankietowanych deklaruje, że taka osoba wie, ile zarabiają).

CBOS

RYS. 1. Kto z osób, z którymi się Pan(i) styka w codziennym życiu, wie, jakie uzyskuje Pan(i) dochody?

¹ Eurofound (2018), *Pay transparency in Europe: First experiences with gender pay reports and audits in four Member States*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (335) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 5–12 kwietnia 2018 roku na liczącej 1140 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Warto przy tym wspomnieć, że w małżeństwach taka wiedza jest właściwie powszechna (94% osób pozostających w związku małżeńskim twierdzi, że ich mąż lub żona wiedzą, ile zarabiają). W związkach nieformalnych zdarza się to znacznie rzadziej. Mniej niż połowa (47%) badanych w takich związkach deklaruje, że ich partner czy partnerka posiadają informacje o ich zarobkach. Może to oznaczać, że wiedza o zarobkach traktowana jest jako informacja prywatna, ujawniana jedynie najbardziej zaufanym osobom. Większe zróżnicowanie wśród osób pozostających w niesformalizowanych relacjach może bowiem wynikać z różnorodności (pod względem czasu trwania czy intensywności) takich związków.

CBOS

RYS. 2. Odsetek badanych deklarujących, że ich mąż/żona lub partner/partnerka wiedzą, jakie uzyskują dochody

W następnej kolejności, chociaż znacznie rzadziej, wiedzę o zarobkach badanych posiadają dzieci (29%) i rodzice (25%), a więc członkowie bliskiej rodziny. Jeszcze rzadziej są to przyjaciele (12%), członkowie dalszej rodziny (9%) oraz współpracownicy (8%). Niezwykle rzadko zdarza się, by takie informacje mieli sąsiedzi (4%) lub dalsi znajomi (2%). Więcej niż co dziesiąty ankietowany (12%) deklaruje, że nikt nie wie, ile zarabia.

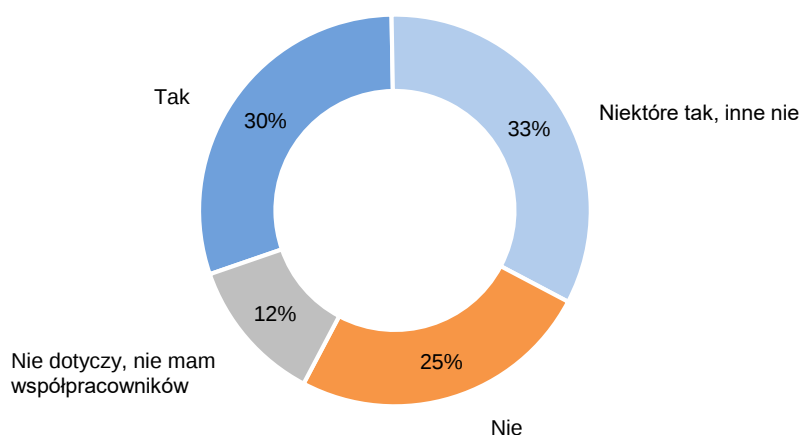
Można więc powiedzieć, że wysokość dochodów jest informacją, którą Polacy nie lubią się dzielić poza bardzo wąskim gronem najbliższych osób.

Całkowitą dyskrecję pod tym względem najczęściej przejawiają uczniowie i studenci (40% z nich deklaruje, że nikt nie wie, jakie uzyskują dochody), a także najmłodsi badani (25% osób w wieku 18–24 lata), respondenci posiadający wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne (20%) oraz źle oceniający własne warunki materialne (20%). Wyróżniają się także ankietowani pracujący na własny rachunek (21%).

Osobną, chociaż powiązaną kwestią jest jawność zarobków w zakładzie pracy. Czy wiemy, ile zarabiają osoby, z którymi pracujemy? Okazuje się, że taką wiedzę – w stosunku do wszystkich lub części współpracowników – posiada prawie dwie trzecie pracujących (63%). Jedna czwarta (25%) deklaruje, że nie posiada takich informacji.

CBOS

RYS. 3. Czy wie Pan(i), ile zarabiają inne osoby pracujące w Pana(i) zakładzie pracy?
(N=584)

Pytanie było zadawane badanym deklarującym, że obecnie pracują zarobkowo

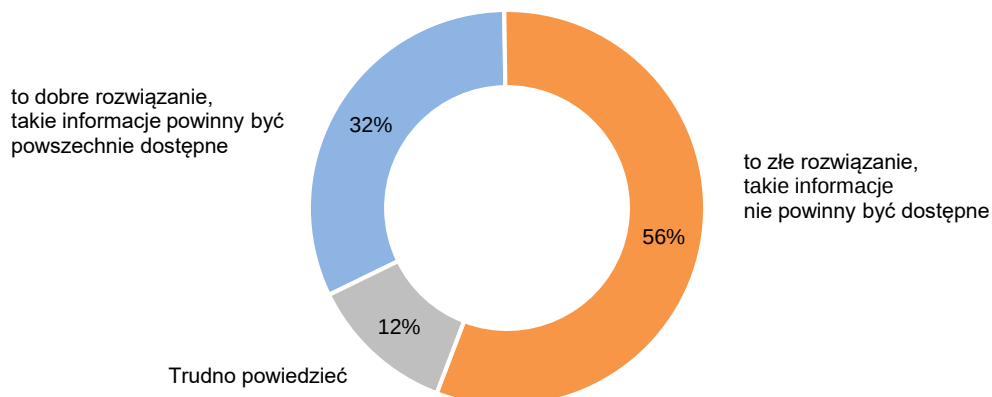
KTO POWINIEN WIEDZIEĆ, ILE ZARABIAMY?

Poza zbadaniem sytuacji faktycznej interesowały nas także opinie dotyczące jawności dochodów – kiedy ich ujawnianie mogłoby być pożądane.

W niektórych państwach europejskich, takich jak Norwegia czy Szwecja, wiedza o finansach obywateli jest powszechnie dostępna. Po spełnieniu pewnych warunków formalnych możliwe jest uzyskanie informacji o dochodach zadeklarowanych w zeznaniach podatkowych. Zapytaliśmy badanych, czy, ich zdaniem, jest to dobre rozwiązanie. Okazuje się, że Polacy są w większości negatywnie nastawieni do ujawniania takich danych – tylko jedna trzecia (32%) uważa, że informacje o dochodach prywatnych osób powinny być powszechnie dostępne. Przeciwnego zdania jest ponad połowa (56%) respondentów.

CBOS

RYS. 4. W niektórych krajach informacje o dochodach prywatnych osób są powszechnie dostępne. Czy, Pana(i) zdaniem:

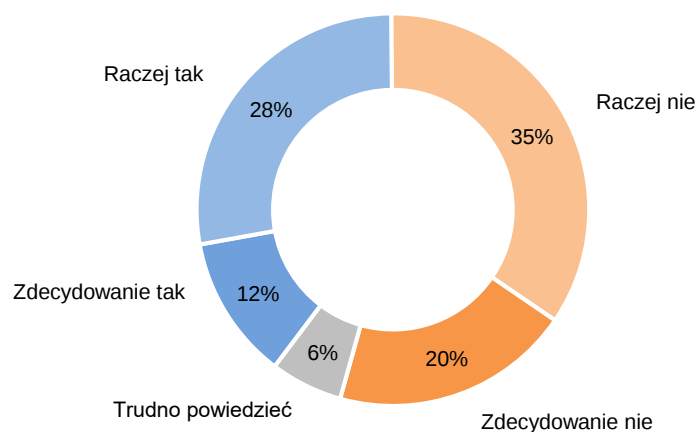

Polacy są więc co do zasady niechętni upowszechnianiu danych o dochodach osób prywatnych. Czy jednak istnieją sytuacje, w których ujawnianie wysokości zarobków byłoby, ich zdaniem, właściwe? Aby to sprawdzić, zadaliśmy pytania o transparentność finansową w obrębie przedsiębiorstw (ujawnianie zarobków osób pracujących w firmie) oraz upowszechnienie wiedzy o zarobkach konkretnych grup pracowników. Są to rozwiązania pozwalające na ujawnianie wiedzy o dochodach na mniejszą, nie masową skalę.

Chociaż większość badanych zna zarobki co najmniej części swoich współpracowników, ponad połowa (55%) respondentów uważa, że pracownicy nie powinni wiedzieć, ile zarabiają inne osoby zatrudnione w ich zakładzie pracy. Przeciwnego zdania jest czterech na dziesięciu badanych (40%).

CBOS

RYS. 5 Czy, Pana(i) zdaniem, pracownicy zakładu pracy powinni wiedzieć, ile zarabiają inne zatrudnione w nim osoby?

Jawność płac w obrębie przedsiębiorstwa relatywnie często popierają najmłodszy badani, w wieku od 18 do 24 lat (46%). Z kolei rzadziej niż inni byliby skłonni zgodzić się na to respondenci uzyskujący miesięczne dochody *per capita* przekraczające 2500 złotych (32%; zob. tabelę aneksową 2).

Co istotne, osoby, które rzeczywiście wiedzą, ile zarabiają ich współpracownicy, częściej niż inni skłaniają się ku opinii, że jest to sytuacja pożądana. Jednak nawet wśród nich nie jest to pogląd przeważający.

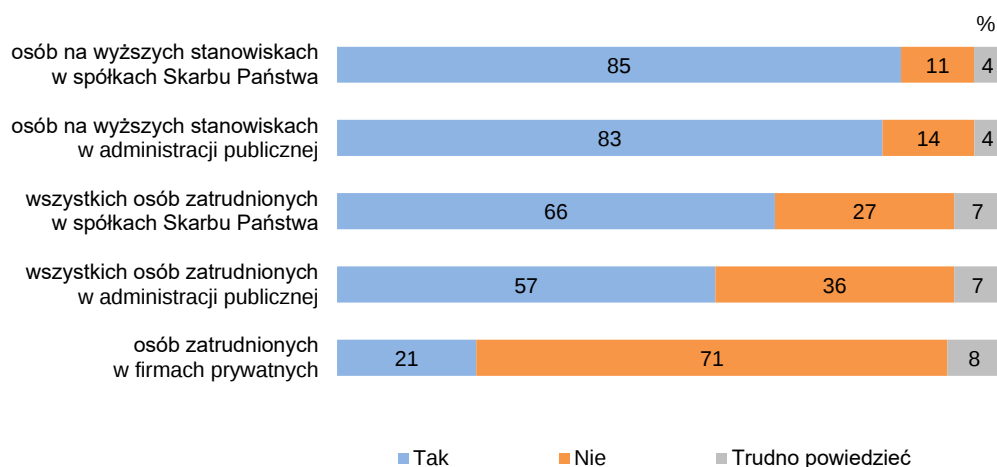
TABELA 1

Czy wie Pan(i), ile zarabiają inne osoby pracujące w Pana(i) zakładzie pracy?	Czy, Pana(i) zdaniem, pracownicy zakładu pracy powinni wiedzieć, ile zarabiają inne zatrudnione w nim osoby?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Tak	50	49	1
Niektóre tak, inne nie	45	49	6
Nie	25	72	4
Nie dotyczy, nie mam współpracowników	37	58	5
Niepracujący	39	53	8

Okazuje się natomiast, że Polacy są skłonni zgodzić się, iż jawność zarobków może być pożądana w przypadku niektórych kategorii pracowników. Zdecydowana większość badanych jest zdania, że publicznie dostępne powinny być informacje o pensjach osób na wyższych stanowiskach w spółkach Skarbu Państwa (85%) oraz w administracji publicznej (83%). Dwie trzecie respondentów (66%) przychylnie odnosi się też do ujawniania zarobków wszystkich pracowników spółek Skarbu Państwa, a nieco mniej (57%) – wszystkich zatrudnionych w administracji publicznej. Przyzwolenie na upowszechnianie danych o zarobkach osób zatrudnionych w firmach prywatnych jest zdecydowanie niższe – zgodę na takie rozwiązanie wyraża tylko co piąty badany (21%).

CBOS

RYS. 6. Czy, Pana(i) zdaniem, powinny być udostępniane publicznie dane o zarobkach:

Polacy są więc w większości sceptycznie nastawieni do ujawniania wysokości zarobków prywatnych osób, nawet jeśli odbywałoby to się na mniejszą skalę (w obrębie przedsiębiorstwa), są jednak skłonni zaakceptować jawność zarobków jako element kontroli wydatkowania pieniędzy publicznych. W większości byłiby przychylni udostępnianiu danych o zarobkach osób zatrudnionych w instytucjach i przedsiębiorstwach powiązanych z budżetem państwa.

Okazuje się, że w kwestii dyskusji o finansach potoczny pogląd jest zgodny ze stanem faktycznym: unikamy rozmów o pieniądzach i nie chcemy, by inni dowiedzieli się, ile zarabiamy. Badani deklarują, że ujawniają takie informacje tylko najbliższym osobom. Jednocześnie jednak większość osób zatrudnionych wie, ile zarabiają przynajmniej niektórzy z ich współpracowników.

Polacy w większości odnoszą się niechętnie do propozycji upowszechniania danych o dochodach prywatnych osób. Wyjątek robią dla pracowników spółek Skarbu Państwa oraz administracji publicznej, a w szczególności osób zatrudnionych na wyższych stanowiskach w instytucjach oraz przedsiębiorstwach powiązanych ze sferą budżetową. W ich przypadku większość badanych popiera jawność dochodów.

Opracował

Antoni Głowacki

TABELA 1

		W niektórych krajach informacje o dochodach prywatnych osób są powszechnie dostępne. Czy, Pana(i) zdaniem:			Liczba osób
		to dobre rozwiązanie, takie informacje powinny być powszechnie dostępne	to złe rozwiązanie, takie informacje nie powinny być dostępne	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		32	56	12	1100
Płeć	Mężczyźni	35	56	9	517
	Kobiety	30	56	14	584
Wiek	18–24 lata	29	59	12	82
	25–34	31	59	10	208
	35–44	33	53	13	207
	45–54	34	57	10	167
	55–64	33	57	10	202
	65 lat i więcej	31	53	16	235
Miejsce zamieszkania	Wieś	32	55	13	444
	Miasto do 19 999	32	54	13	147
	20 000 – 99 999	30	61	9	243
	100 000 – 499 999	34	56	11	166
	500 000 i więcej mieszk.	33	53	14	101
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	26	59	15	214
	Zasadnicze zawodowe	35	54	11	275
	Średnie	32	57	11	334
	Wyższe	34	55	12	278
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	34	51	14	126
	Średni personel, technicy	39	54	7	51
	Pracownicy adm.-biurowi	23	70	8	52
	Pracownicy usług	31	54	14	67
	Robotnicy wykwalifikowani	35	60	5	125
	Robotnicy niewykwalifik.	19	62	20	45
	Rolnicy	38	50	11	56
	Pracujący na własny rach.	30	65	5	51
	Bezrobotni	31	61	8	34
	Emeryci	32	55	13	292
	Renciści	37	47	16	66
	Uczniowie i studenci	27	59	14	51
	Gospodynie domowe i inni	30	55	16	84
	inst. państw., publicznej	30	57	13	149
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	39	49	12	100
Pracuje w:	sekt. prywat. poza rolnict.	29	63	8	274
	prywatnym gosp. rolnym	37	52	11	60
Dochody na jedną osobę	Do 899 zł	32	58	10	167
	Od 900 zł do 1299 zł	35	52	12	163
	Od 1300 zł do 1799 zł	37	51	12	185
	Od 1800 zł do 2499 zł	34	61	5	166
	2500 zł i więcej	26	66	9	136
Ocena własnych war. mater.	Złe	29	56	15	81
	Średnie	35	52	13	383
	Dobre	31	59	11	635
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	41	49	10	46
	Raz w tygodniu	31	55	14	509
	1–2 razy w miesiącu	27	61	12	177
	Kilka razy w roku	35	58	7	219
	W ogóle nie uczestniczy	36	55	9	138
Poglądy polityczne	Lewica	33	59	9	188
	Centrum	35	56	9	314
	Prawica	34	55	11	343
	Trudno powiedzieć	25	56	19	242

TABELA 2

		Czy, Pana(i) zdaniem, pracownicy zakładu pracy powinni wiedzieć, ile zarabiają inne zatrudnione w nim osoby?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		40	55	6	1101
Płeć	Mężczyźni	40	54	6	518
	Kobiety	39	54	6	584
Wiek	18–24 lata	46	50	5	82
	25–34	38	58	4	209
	35–44	41	56	3	207
	45–54	40	55	5	167
	55–64	41	54	5	202
	65 lat i więcej	35	52	13	235
Miejsce zamieszkania	Wieś	39	54	7	444
	Miasto do 19 999	43	49	8	147
	20 000 – 99 999	38	58	4	244
	100 000 – 499 999	39	57	5	166
	500 000 i więcej mieszk.	41	51	7	101
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	34	56	10	214
	Zasadnicze zawodowe	41	52	7	275
	Średnie	43	54	3	336
	Wyższe	39	56	5	278
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	37	59	3	126
	Średni personel, technicy	53	44	2	51
	Pracownicy adm.-biurowi	37	59	3	52
	Pracownicy usług	39	61		67
	Robotnicy wykwalifikowani	42	52	6	127
	Robotnicy niewykwalifik.	26	65	9	45
	Rolnicy	43	53	4	56
	Pracujący na własny rach.	46	52	2	51
	Bezrobotni	33	66	1	34
	Emeryci	39	51	10	292
	Renciści	42	47	10	66
	Uczniowie i studenci	48	47	5	51
	Gospodynie domowe i inni	31	64	5	84
	inst. państw., publicznej	40	57	4	149
Pracuje w:	spółce właścicieli prywatnych i państwa	42	53	5	100
	sekt. prywat. poza rolnict.	40	57	4	276
	prywatnym gosp. rolnym	41	55	4	60
Dochody na jedną osobę	Do 899 zł	41	55	5	167
	Od 900 zł do 1299 zł	44	50	6	163
	Od 1300 zł do 1799 zł	44	48	8	185
	Od 1800 zł do 2499 zł	42	55	3	167
	2500 zł i więcej	32	63	5	136
Ocena własnych war. mater.	Złe	41	50	9	81
	Średnie	42	49	9	383
	Dobre	38	59	4	637
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	49	46	5	46
	Raz w tygodniu	40	54	6	509
	1–2 razy w miesiącu	34	60	6	177
	Kilka razy w roku	38	55	7	220
	W ogóle nie uczestniczy	43	51	6	138
Poglądy polityczne	Lewica	39	57	4	188
	Centrum	42	53	5	315
	Prawica	42	52	6	343
	Trudno powiedzieć	33	58	9	242

TABELA 3

		Odsetki badanych popierających publiczne udostępnianie danych o zarobkach:						Liczba osób
		osób na wyższych stanowiskach w spółkach Skarbu Państwa	osób na wyższych stanowiskach w administracji publicznej	wszystkich osób zatrudnionych w spółkach Skarbu Państwa	wszystkich osób zatrudnionych w administracji publicznej	osób zatrudnionych w firmach prywatnych	żadnej z wymienionych kategorii	
		%	%	%	%	%	%	
Ogółem		85	83	66	57	21	13	1101
Płeć	Mężczyźni	87	84	68	59	20	11	517
	Kobiety	83	82	65	55	21	15	584
Wiek	18–24 lata	77	74	60	49	24	18	82
	25–34	81	77	60	55	14	16	208
	35–44	88	85	69	57	21	12	207
	45–54	88	86	74	60	21	11	168
	55–64	88	87	68	62	24	11	202
	65 lat i więcej	84	83	63	55	24	13	235
Miejsce zamieszkania	Wieś	81	78	67	58	23	17	444
	Miasto do 19 999	84	81	62	54	14	14	147
	20 000 – 99 999	86	85	70	60	23	13	244
	100 000 – 499 999	93	89	63	54	20	5	166
	500 000 i więcej mieszk.	91	87	64	52	16	9	100
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	71	72	63	54	25	24	214
	Zasadnicze zawodowe	87	86	72	65	28	12	275
	Średnie	86	81	65	55	17	13	335
	Wyższe	93	90	64	53	15	6	278
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	94	91	64	49	9	3	126
	Średni personel, technicy	89	87	62	60	18	11	51
	Pracownicy adm.-biurowi	92	87	52	33	10	8	52
	Pracownicy usług	91	86	75	66	26	9	65
	Robotnicy wykwalifikowani	87	82	70	63	17	13	127
	Robotnicy niewykwalifik.	78	81	68	51	11	18	45
	Rolnicy	88	83	79	64	22	12	56
	Pracujący na własny rach.	81	83	63	57	12	14	52
	Bezrobotni	76	74	66	66	40	24	34
	Emeryci	85	83	65	56	26	13	292
	Renciści	81	81	71	65	28	18	66
	Uczniowie i studenci	76	69	58	52	28	20	51
	Gospodynie domowe i inni	76	75	65	60	22	21	84
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	94	91	68	49	16	5	149
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	90	83	65	58	18	9	100
	sekt. pryw. poza rolnict.	84	84	65	58	13	13	275
	prywatnym gosp. rolnym	88	83	79	66	22	12	60
Dochody na jedną osobę	Do 899 zł	79	78	68	64	25	20	167
	Od 900 zł do 1299 zł	87	85	69	60	28	10	163
	Od 1300 zł do 1799 zł	89	86	68	61	25	10	185
	Od 1800 zł do 2499 zł	92	88	67	55	18	7	167
	2500 zł i więcej	91	88	55	46	12	8	136
Ocena własnych war. mater.	Złe	82	80	70	64	26	16	80
	Średnie	85	82	65	57	24	13	384
	Dobre	86	83	66	56	18	12	637
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	93	93	75	75	40	7	46
	Raz w tygodniu	85	84	65	55	20	12	510
	1–2 razy w miesiącu	84	81	69	58	16	13	177
	Kilka razy w roku	84	80	66	55	18	16	219
	W ogóle nie uczestniczy	87	82	67	60	25	11	138
Poglądy polityczne	Lewica	85	84	69	59	21	12	188
	Centrum	91	85	68	57	17	9	315
	Prawica	92	91	70	62	25	6	343
	Trudno powiedzieć	70	69	56	49	20	27	242